

i stručni tečajevi iz paleografije³⁵ te promocije *Zbornika Odsjeka*. Također, knjižnica u skladu s dobrom praksom iz ranijih razdoblja održava stalnu razmjenu publikacija s brojnim ustanovama u Hrvatskoj (ukupno 111) te u inozemstvu (ukupno 185).

Vrijedno je napomenuti da je od sredine 2003. do 2005. godine knjižnica Odsjeka bila uključena u rad na projektu "Sustav znanstvenih informacija - podsustav Humanistika". Zahvaljujući tome dobiveno je novo računalo za rad, pa su u knjižnici od siječnja do svibnja 2004. u radu na katalogizaciji monografskih publikacija sudjelovale Deana Gulišija i Kristina Pavlović, studentice knjižničarstva s Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Za kvalitetniji rad knjižnice Odsjeka neophodno je potrebno proširiti radni prostor i nabaviti nove police, jer mjesta za smještaj nove građe više nema. Također, s obzirom na veličinu i značaj fonda, trebalo bi zaposliti jednog pomoćnog knjižničara. Na molbu upravitelja Odsjeka dr. sc. Ante Gulina upućenu Upravi Hrvatske akademije radi dodjele, dijela prostorâ koji su ostali slobodni nakon preseljenja Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, dobiven je pozitivan odgovor. No postojeći prostor nije u sadašnjem stanju upotrebljiv i knjižnica se njime ne može koristiti, zato što je prije preseljenja dijela fonda potrebno izvršiti adaptaciju prostora. Vjerojatno će se u budućnosti riješiti problemi oko smještaja građe, jer oni u velikoj mjeri opterećuju trenutni rad i koče daljnji razvoj ove vrijedne specijalne znanstvene knjižnice.

Zoran Ladić, Tihana Luetić

ZBORNİK ODSJEKA ZA POVIJESNE ZNANOSTI
ZAVODA ZA POVIJESNE I DRUŠTVENE ZNANOSTI
HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI, VOL. 17–25
(1999. – 2007.)

Prije desetak godina u 17. svesku *Zbornika Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, tiskanom 1999. godine, ukratko je izložena analiza uredničke strategije i sadržaja prvih šesnaest svezaka ovog časopisa čiji je prvi broj objelodanjen daleke 1954. godine.³⁶ Tada je istaknuto da je u *Zborniku* tijekom prvih 45 godina izlaženja tiskan velik broj značajnih povijesnih studija u kojima su obrađivane teme iz raznih vremenskih razdoblja, od srednjovjekovne do suvremene povijesti. Također je naglašeno da je izbor tema koje su tadašnji povjesničari objavljivali u *Zborniku* u priličnoj mjeri bio određen tadaš-

³⁵ Npr. usp. *Ljetopis JAZU*, sv. 66 (1962), 70 (1964), 88 (1985).

³⁶ Vidi: Zoran Ladić, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu*, u: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu*, vol. 17, Zagreb 1999., str. 188–192.

njim društveno-političkim sustavom koji je prioritet u istraživanjima postavljao na političku, gospodarsku i društvenu povijest, ali u okvirima politički zadanih metodoloških obrazaca, nerijetko proizašlih iz dijalektičkog materijalizma, koji su bili u priličnom raskoraku s povijesnom metodologijom koja se u istom razdoblju razvijala u Zapadnoj Europi. Unatoč takvoj situaciji, već su u prvim desetljećima u *Zborniku* objelodanjeni radovi više autora koji su pažljivo pratili metodološka načela što su ih posebice postavljali francuski povjesničari. Odras tog bilo je tiskanje radova iz područja pomoćnih povijesnih znanosti (filigranologija, vodeni znakovi, srednjovjekovni hrvatski latinitet, metrologija i drugo), srednjovjekovne i renesansne povijesti u kojima su pojedini autori, nerijetko koristeći znanje stečeno tijekom studijskih boravaka na uglednim inozemnim sveučilištima i institutima, nastojali praktično primijeniti nove metodološke obrasce u proučavanju povijesne problematike s prostora Hrvatske. Zato je taj časopis ubrzo nakon objavljivanja prvog broja postao ugledna serijska publikacija u kojoj su tijekom prvih pedeset godina svoje radove tiskali najugledniji hrvatski povjesničari, pripadnici nekoliko generacija.

Prije svega valja na to podsjetiti da su u *Zborniku* iz tog razdoblja svoja znanstvena istraživanja prezentirali djelatnici samog Odsjeka za povijesne znanosti (tada Historijskog instituta JAZU), redom ugledni znanstvenici koji su ostavili značajan trag u hrvatskoj historiografiji. Još su i danas imena i radovi pripadnika prve generacije djelatnika – Vladimira Mošina, Vjekoslava Štefanića, Marka Kostrenčića, Vase Bogdanova, Grge Novaka, Sulejmana Barjaktarevića, Antuna Mayera, Seida M. Trajlića – zapamćeni u hrvatskoj historiografiji kao jedna stepenica u razvitku povijesne znanosti. Možda još više to vrijedi za sljedeću generaciju povjesničara djelatnika Odsjeka – Jakova Stipišića, Miljena Šamšalovića, Ivana Ercega, Mirjane Gross, Vladimira Koščaka, Miroslava Kurelca i Rajke Modrić – koji su ne samo otvorili vrata novim područjima istraživanja, već su, zahvaljujući djelomice i odlascima na inozemne stipendije i tamo stečenim iskustvima, obogatili hrvatsku povijesnu metodologiju. Konačno, kasnih 70-ih godina prošloga stoljeća u *Zborniku* svoje radove počinju objelodanjivati i djelatnici Odsjeka iz, uvjetno rečeno, treće generacije – Ante Gulin, Josip Barbarić, Mirjana Matijević-Sokol, Nenad Močanin i Vesna Tudićina – koji i danas predstavljaju promicatelje novih metodoloških načela u proučavanju povijesti te su aktivni sudionici nastavnog i znanstvenog života na području hrvatske historiografije.

Značajan čimbenik u kreiranju uređivačke koncepcije svih izašlih brojeva *Zbornika* do 1999. godine bila je aktivna znanstvena uključenost djelatnika Odsjeka u rad na temeljnom znanstvenom projektu “Izvori, studije i pomagala za hrvatsku povijest od 7. do 19. stoljeća” kao i na Akademijinu projektu “Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije”. Naime, budući da se od svih djelatnika zahtijevalo aktivno sudjelovanje u radu na ova dva projekta, to je snažno utjecalo na znanstveno kreiranje djelatnika, posebice s obzirom na nužnost usavršavanja u području pomoćnih povijesnih znanosti i kritičkog izdavanja i analize vrela razno-

like provenijencije, od bilježničkih spisa preko diplomatskih i statutarnih te do narativnih izvora latinske ili hrvatske pismenosti. Znanja stjecana desetljećima na tim područjima povijesne znanosti prenosila su se solidarno iz generacije u generaciju i time su sam Odsjek pretvorile u vrhunsku znanstvenu ustanovu s ponajboljim kadrovima osposobljenim za izdavanje povijesne građe. Naravno, takva znanstvena politika Odsjeka utjecala je na činjenicu da su i sami djelatnici većinu svojih radova objavljenih u *Zborniku* temeljili na vjerodostojnoj analizi neobjelodanih vrela iz raznih hrvatskih i inozemnih arhivskih ustanova. Istovremeno, raznolikost sadržaja vrela na kojima su radili otvarala je nova područja istraživanja koja su dotada bila gotovo potpuno marginalizirana u hrvatskoj historiografiji, a zrcalila su se u radovima objelodanjeni u *Zborniku*.

U cijelom spomenutom razdoblju od pola stoljeća *Zbornik* je krasila još jedna kvaliteta. Naime, djelomice zbog spoznaje o visokoj znanstvenoj razini te serijske publikacije, a djelomice zbog brojnih i čvrstih veza djelatnika Odsjeka za povijest s povjesničarima iz znanstvenih ustanova u drugim zemljama, u *Zborniku* je svoje radove objelodanio veći broj stranih povjesničara, primjerice György Györffy, Ladislav Deák, Ivan Bors, Karl Dinbklage, Jean Claude Hocquet, Ugo Tucci i drugi.

Za razliku od spomenutog razdoblja, u posljednjih petnaest godina *Zbornik* se tiska redovito kao godišnja serijska publikacija. Zadnjih devet svezaka *Zbornika*, dakle od 17. sveska iz 1999. godine do 25. sveska tiskanog 2007. godine, sadržajem i znanstvenom razinom u njemu objavljenih studija ne razlikuje se i ne zaostaje za prvih šesnaest svezaka tiskanih od 1954. do 1998. godine. Sjedište Uredništva *Zbornika* nalazi se, kao i ranije, u Odsjeku za povijesne znanosti HAZU u Zagrebu. U razdoblju od 1999. do 2002. glavni je urednik bio Miroslav Kurelac, a članovi Uredništva Ante Gulin, Tomislav Raukar, Jakov Stipišić, Josip Barbarić, Damir Karbić i Pál Engel, dok je u razdoblju od 2003. do danas glavni urednik voditelj Odsjeka Tomislav Raukar, a zamjenik glavnog urednika upravitelj Odsjeka Ante Gulin. Uz spomenute, članovi Uredništva *Zbornika* su Jakov Stipišić, Zoran Ladić, Damir Karbić, Vesna Tudjina i Géza Pálffy. Dakle članove uredništva su, osim djelatnika Odsjeka, činili i ugledni domaći povjesničari koji nisu zaposleni u Odsjeku te ugledni inozemni povjesničari. No važno je naglasiti da u pripremi svakog sveska *Zbornika* za tisak sudjeluju svi ostali djelatnici Odsjeka, od znanstvenih novaka do voditelja pojedinih znanstvenih projekata kako bi svaki svezak bio uzoran primjer serijske znanstvene publikacije, kako u tehničkom, tako i u sadržajnom smislu. Osposobljavanje mladih znanstvenika u Odsjeku za rad u pripremi *Zbornika* za tisak osobito je važno jer se kontinuiranim uključivanjem mladih znanstvenih kadrova Odsjeka u tu djelatnost nastoje izbjeći mogući problemi vezani uz pripremu i tiskanje te publikacije u budućnosti, a koji bi mogli nastati kao posljedica prirodne smjene generacija. Upravo zbog dobro organiziranog rada Uredništva te rada mladih znanstvenika Odsjeka u pripremi *Zbornika* za tisak, časopis je u posljednjih petnaest godina izlazio redovito, odnosno jednom godišnje.

Strukturalno je *Zbornik* zadržao izgled kakav je imao od prvog sveska, pa tako sadrži nekoliko osnovnih cjelina. Prvu i najznačajniju čine znanstveni radovi koji su kategorizirani u pet razina: izvorni znanstveni radovi, prethodna priopćenja, pregledni radovi, stručni radovi i izlaganja sa znanstvenih skupova. Slijedi rubrika naslovljena *Ocjene i prikazi* čiji je cilj prezentacija novijih izdanja pojedinih domaćih i inozemnih serijskih publikacija te studija i monografija iz područja povijesnih znanosti i srodnih disciplina kao što su arheologija, povijest umjetnosti i filologija. U istoj rubrici *Zbornika* također se izvještava o održavanju znanstvenih skupova, simpozija i kongresa i drugih važnih događaja koji su obilježili pojedino godišnje razdoblje. Imajući u vidu da je *Zbornik* uvijek bio čvrsto povezan sa znanstvenim radom djelatnika Odsjeka na znanstvenim projektima, pri čemu je izdavanje arhivske građe u skladu sa suvremenim egdotičkim načelima jedan od temeljnih zadataka svih znanstvenih projekata koje provode djelatnici Odsjeka, u *Zborniku* se povremeno objelodanjuju i arhivski izvori, bilo kao sastavni dio pojedinih znanstvenih priloga, bilo u zasebnoj rubrici *Zbornika* naslovljenoj *Građa*.

Baš kao i tijekom prvih 45 godina izlaženja, u posljednjih devet svezaka *Zbornika* redovito se objavljuju znanstveni radovi djelatnika Odsjeka, pri čemu se za suradnju posebice potiču mlađi znanstveni kadrovi – znanstveni novaci i mlađi suradnici na pojedinim znanstvenim projektima. *Zbornik* je stoga, u određenoj mjeri, ogledalo rada voditeljâ i suradnikâ na pojedinim znanstvenim projektima, ali i časopis u kojoj mlađi djelatnici Odsjeka mogu objelodaniti dijelove svojih magistarskih radova ili doktorskih disertacija. Tako su u časopisu u posljednjih devet svezaka objelodanjeni prvi znanstveni radovi mladih djelatnika Odsjeka Sabine Florence Fabijanec, Aleksandre Kolarić, Tihane Luetić, Ivica Zvonara, Branke Grbavac i Ive Kurelac te prve ocjene i prikazi najmlađih djelatnika Zrinke Novak, Gorana Budeča i Mirka Sardelića. Naravno, uz djelatnike Odsjeka u *Zborniku* redovito znanstvenim prilozima surađuju i znanstvenici svih generacija iz gotovo svih uglednih hrvatskih znanstvenih ustanova humanističkog usmjerenja te povjesničari iz drugih europskih zemalja. Spomenimo poimence one koji su u časopisu objelodanili znanstvene radove: Krešimir Kužić, Ivan Jurković, Lovorka Čoralić, Musa Ahmeti, Zoran Velagić, Tomislav Markus, Petar Korunić, Hodimir Sirotković, Dubravko Jelčić, Petar Strčić, Mladen Andreis, Maurizio Levak, Zrinka Nikolić, Ante Nazor, Ante Birin, Irena Benyovski, Stanko Andrić, Stjepan Krasić, Géza Pálffy, Hrvoje Kekez, Arijana Kolak, Jelena Puškarić, Nikša Stančić, Mirela Slukan Altić, Marko Rimac, Maja Katušić i Ivan Majnarić. Uz spomenute znanstvenike, u *Zborniku* su svoje prve radove, uglavnom ocjene i prikaze, objavili i brojni vrlo mladi znanstvenici ili čak studenti, što ukazuje, s jedne strane, na to da Uredništvo *Zbornika* pokazuje kontinuirani osjećaj za potrebu promicanja nadarenih mladih povjesničara, dok, s druge strane, prinosi mladih znanstvenika sadržajno obogaćuju časopis informacijama o najnovijim objelodanjenim serijskim publikacijama, monografijama, ali i događajima i kretanjima u suvremenoj hrvatskoj i europskoj historiografiji.

Budući da je historiografija u posljednjih dvadesetak godina doživjela procvat kako u Hrvatskoj, tako i u cijeloj Europi, tih devet svezaka *Zbornika*, tiskanih na prijelomu dva tisućljeća odraz su takvoga stanja. Veliki metodološki pomaci u istraživanju pojedinih historiografskih problema, novi načini iščitavanja povijesnih vrela te širenje i raznolikost područja istraživanja za sva povijesna razdoblja, od antike preko srednjeg vijeka i renesanse do suvremenog doba, jasno se zrcale u posljednjih devet brojeva tog časopisa. Možda se upravo u tome posljednjih devet svezaka *Zbornika* najviše udaljilo od svezaka tiskanih do konca 80-ih godina prošlog stoljeća. Iako su teme iz političke, gospodarske i socijalne povijesti još uvijek prilično zastupljene, doduše uz nove metodološke pristupe i nova tumačenja, ali i uz poštivanje hrvatske historiografske tradicije, u *Zborniku* su danas u velikoj mjeri zastupljeni znanstveni radovi iz područja koja prije dvadesetak godina nisu smatrana ili, ponekad, nisu smjela biti smatrana historiografski važnima i relevantnima za razvitak povijesne znanosti. Riječ je, ponajprije, o problematici Crkve i religioznosti, nacije i etnosa te društvenog života u svim povijesnim razdobljima koja se danas može proučavati bez političke opterećenosti i nametnutih metodoloških modela, što je rezultiralo velikim napretkom u istraživanju tih tema. Kao što se vidi iz sadržaja pojedinih svezaka *Zbornika*, njegovo Uredništvo snažno potiče istraživanje i objelodanjivanje znanstvenih radova o tim povijesnim aspektima. Istovremeno, u *Zborniku* je u posljednjih desetak godina tiskan niz radova koji se bave raznim aspektima svakodnevnog života, od života u srednjovjekovnim obiteljima i urbanim zajednicama do života pojedinih društvenih skupina kao što su bilježnici, renesansni obrtnici ili studentska populacija na razmeđu 19. i 20. stoljeća. Nerijetke su i teme o migracijama hrvatskog stanovništva od kasnog srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća, teme koje, na temelju raščlambe nepoznatih i neobjelodanih vrela, obrađuju živote pojedinih hrvatskih uglednika, intelektualaca, diplomata, magnata ili plemića. Konačno, nadahnuti kretanjima u suvremenoj europskoj historiografiji, pojedini suradnici u *Zborniku* pišu o svakodnevici i razini materijalnog života običnih, gotovo anonimnih pojedinaca ili skupina ljudi, stanovnika hrvatskih gradova ili sela, nastojeći rekonstruirati njihove životne putove i sudbine, obrasce ponašanja i uvjete življenja radi što bolje spoznaje svakog segmenta prošlosti.

Budući da produkcija tiskanih znanstvenih publikacija nikada nije bila veća nego što je danas te da se gotovo svakodnevno tiskaju znanstveni časopisi s brojnim priložima koji nerijetko nisu recenzirani te ih uredništvo čak ni detaljno ne razmotri, nerijetko se u serijskim publikacijama objelodanjuju radovi niže znanstvene razine i kvalitete. Takva je pojava česta i na području humanističkih znanosti, a posebice u području povijesti. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti HAZU* uspijeva održavati dostojnu znanstvenu razinu kroz razne kontrolne elemente, prije svega kroz zajedničko razmatranje Uredništva svakog pojedinog rada, a potom i recenziranje znanstvenih priloga u Razredu za društvene znanosti HAZU ili u drugim uglednim znanstveno-obrazovnim ustanovama u Hrvatskoj. Tako je svaki znanstveni prilog

predan za tisak u *Zbornik* prije objelodanjivanja detaljno kritički razmotren, a nerijetko Uredništvo ili recenzenti traže dopune, dodatna pojašnjenja ili ispravke teksta. Takva politika Uredništva *Zbornika* proizlazi i iz obveze današnjeg Uredništva prema pedeset i četiri godine dugoj tradiciji časopisa i njegovim ranijim uredništvima, koja su *Zbornik* uvijek održavala na razini najuglednijih hrvatskih povijesnih časopisa. Zahvaljujući visoko postavljenim znanstvenim standardima, *Zbornik* je pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa kategoriziran kao A1 časopis, iz čega proizlazi da objavljivanje znanstvenih radova u njemu ima i posebnu vrijednost za samog autora. Valja istaknuti da su svi radovi objelodanjeni u *Zborniku* indeksirani te se referiraju u sljedećim publikacijama: *America: History and Life*; *Bowker international serials database update*. New York, N.Y.; *Historical Abstracts*; *International Bibliography of Periodical Literature*. Zeller Publications – Germany; *International Bibliography of Book Reviews*. Zeller Publications – Germany; *Hrvatska bibliografija*, Niz C. Konačno, održavanje dostojne znanstvene razine *Zbornika* nužno je i zbog činjenice da se časopis distribuira u 111 domaćih i 185 stranih znanstvenih, sveučilišnih i knjižničnih ustanova, a time i dostojno reprezentira najnovije rezultate hrvatske historiografije u Europi i svijetu.